

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 1 grudnia 2023 r.

Pozycja 323

POSTANOWIENIE z dnia 30 sierpnia 2023 r. Sygn. akt Ts 169/21

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Pszczółkowski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej A.B. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 78 § 1 i § 1a w związku z art. 88 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) w zakresie, w jakim „prawo wyznaczenia pełnomocnika z urzędu przysługuje tylko i wyłącznie osobie, która posiada status strony procesowej”, z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 78 § 1 i § 1a w związku z art. 88 § 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim „wnioskodawca, występujący o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia i złożenia wniosku w trybie art. 327 § 1 i 2 KPK, obowiązany jest wskazać nowe okoliczności, fakty lub dowody, które uzasadniałyby wystąpienie z wnioskiem”, o którym mowa w tym przepisie, z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej z 31 maja 2021 r. (data nadania) A.B. (dalej: skarżący), reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu, wystąpił z żądaniem przytoczonym w komparycji niniejszego postanowienia.

2. Skarga konstytucyjna została sformułowana na tle następującego stanu faktycznego. Skarżący we wniosku z 9 grudnia 2019 r. zwrócił się do Sądu Rejonowego w B. o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu gruntownej analizy akt sprawy: Prokuratury Rejonowej w B. o sygn. [...], [...] i [...] oraz Sądu Rejonowego w Ż. o sygn. [...], a także sporządzenia i złożenia wniosku w trybie art. 327 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375, ze zm.; dalej: k.p.k.).

Sędzia Sądu Rejonowego w B. zarządzeniem z 9 września 2020 r. (sygn. akt [...]; dalej: zarządzenie) na podstawie art. 78 § 1 i 1a w związku z art. 88 § 1 k.p.k. nie uwzględnił wniosku.

Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z 22 października 2020 r. (sygn. akt [...]) na podstawie art. 88 § 1 w związku z art. 81 § 1a k.p.k. utrzymał w mocy zaskarżone zarządzenie. W uzasadnieniu podkreślono, że prawo do wyznaczenia pełnomocnika z urzędu przysługuje osobie, która ma status strony postępowania i nie dotyczy wyznaczenia pełnomocnika z urzędu w celu analizy zakończonych spraw karnych.

3. Prezes Trybunału Konstytucyjnego zarządzeniem z 4 października 2021 r. wezwał skarżącego do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: 1) udokumentowanie daty doręczenia pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu – radcy prawnemu M.K. – rozstrzygnięcia Okręgowej Izby Radców Prawnych w K. o ustanowieniu go pełnomocnikiem dla skarżącego (przedłożenie np. poświadczonych za zgodność z oryginałem kopii korespondencji, w której doręczono rozstrzygnięcie lub zwrotnego potwierdzenia odbioru tego rozstrzygnięcia); 2) doręczenie odpisu skargi konstytucyjnej wraz z wszystkimi załącznikami; 3) doręczenie czytelnych odpisów lub kopii poświadczonych za zgodność z oryginałem (wraz z czterema czytelnymi kopiami): a) zarządzenia Prezesa Sądu – sędziego Sądu Rejonowego w B. z 9 września 2020 r. (sygn. akt [...]), b) postanowienia Sądu Rejonowego w B. z 22 października 2020 r. (sygn. akt [...]).

Skarżący wykonał zarządzenie w piśmie z 18 października 2021 r. (data nadania).

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 6 września 2022 r. skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: 1) udokumentowanie daty złożenia przez skarżącego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu wniesienia skargi konstytucyjnej; 2) wskazanie, które konstytucyjne wolności lub prawa skarżącego, wynikające z art. 2 Konstytucji, zostały naruszone i w jaki sposób.

Skarżący wykonał zarządzenie w piśmie z 19 września 2022 r. (data nadania).

5. Skarżący wskazał, że na skutek odmowy przyznania mu pełnomocnika z urzędu doszło do naruszenia jego konstytucyjnych praw. Zauważył, że prawo do wyznaczenia pełnomocnika z urzędu przysługuje tylko podmiotowi, który posiada status strony postępowania i tylko w sytuacji, gdy postępowanie jest w toku, tj. nie przysługuje w sytuacji, gdy wnioskodawca zamierza złożyć wniosek o wznowienie postępowania w trybie art. 327 § 1 i 2 k.p.k. Takie różnicowanie prawa do wyznaczenia pełnomocnika z urzędu ogranicza jednostkom konstytucyjne prawo do sądu (art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji). W jego ocenie nie jest to ograniczenie proporcjonalne (art. 31 ust. 3 Konstytucji) i stoi w sprzeczności z zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygania. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań lub gdy braki formalne nie zostały usunięte w ustawowym terminie.

2. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że wskazany w skardze przedmiot kontroli nie spełnia wymogów wynikających z art. 79 ust. 1 Konstytucji, a doprecyzowanych w art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK.

2.1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, w skardze konstytucyjnej można kwestionować zgodność z Konstytucją aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub inny organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach, prawach lub obowiązkach skarżącego. Art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK zobowiązuje zaś skarżącego do określenia w skardze konstytucyjnej konkretnego przepisu, spełniającego powyższe warunki, w stosunku do którego domaga się on stwierdzenia niezgodności z Konstytucją.

Skarga konstytucyjna może dotyczyć tylko przepisów, które były podstawą ostatecznego orzeczenia w sprawie skarżącego i tylko w zakresie, w jakim determinowały one treść tego rozstrzygnięcia. Jak wyjaśniał Trybunał w swoim orzecznictwie, zaskarżony akt normatywny jest w znaczeniu konstytucyjnym podstawą ostatecznego orzeczenia, „gdy owo rozstrzygnięcie – przy tym samym przedmiocie i zakresie sprawy – byłoby lub mogłoby być inne w przypadku nieobowiązania normy prawnej o treści kwestionowanej przez skarżącego. Nie ma przy tym decydującego znaczenia, czy organ prowadzący zakończoną sprawę powołał kwestionowany przez skarżącego przepis *explicite*, czy też przepis ten był merytoryczną przesłanką zastosowania prawa w danej sprawie” (wyrok pełnego składu Trybunału z 21 września 2011 r., sygn. SK 6/10, OTK ZU nr 7/A/2011, poz. 73).

Podkreślenia wymaga, że skarga konstytucyjna jest przy tym zawsze „skargą na przepis” (wyrażone w nim dyrektywy postępowania), a nie na jego konkretne, wadliwe zastosowanie – nawet jeśli prowadziłoby to do niekonstytucyjnego skutku (por. np. postanowienie pełnego składu TK z 19 czerwca 2012 r., sygn. SK 37/08, OTK ZU nr 6/A/2012, poz. 69; podobnie np. postanowienie z 22 lipca 2021 r., sygn. SK 24/20, OTK ZU A/2021, poz. 43).

2.2. W niniejszej skardze konstytucyjnej skarżący kwestionuje zgodność z Konstytucją art. 78 § 1 i § 1a w związku z art. 88 § 1 k.p.k. Przepisy te brzmią następująco:

– art. 78 k.p.k.: „§ 1. Oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaze, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Podstawą odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu nie może być skorzystanie przez oskarżonego z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 945).

§ 1a. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli oskarżony żąda wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej”.

– art. 88 k.p.k.: „§ 1. Pełnomocnikiem może być adwokat, radca prawny lub radca Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Pełnomocnika z urzędu wyznacza prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Do pełnomocnika stosuje się odpowiednio przepisy art. 77, art. 78, art. 81 § 1a-2, art. 81a § 1-3, art. 83, art. 84, art. 86 § 2 oraz przepisy wydane na podstawie art. 81a § 4”.

Powołane wyżej przepisy są kwestionowane w zakresie:

– w jakim „prawo wyznaczenia pełnomocnika z urzędu przysługuje tylko i wyłącznie osobie, która posiada status strony procesowej” (pkt 1 *petitum*);

– w jakim „wnioskodawca, występujący o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia i złożenia wniosku w trybie art. 327 § 1 i 2 KPK, obowiązany jest wskazać nowe okoliczności, fakty lub dowody” uzasadniającego wystąpienie z wnioskiem, o którym mowa w tym przepisie (pkt 2 *petitum*).

Jako ostateczne orzeczenie, wydane na podstawie powyższych przepisów, skarżący wskazał postanowienie Sądu Rejonowego w B. z 22 października 2020 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie Sądu Rejonowego).

2.3. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego skarżący nie wykazał zaistnienia związku między treścią kwestionowanych przepisów a płaszczyzną ich zastosowania, skutkującego – podnoszonym w skardze – naruszeniem konstytucyjnych wolności lub praw.

2.3.1. Odnosząc się do zaskarżenia wskazanych w skardze przepisów w zakresie, w jakim „prawo wyznaczenia pełnomocnika z urzędu przysługuje tylko i wyłącznie osobie, która posiada status strony procesowej (pkt 1 *petitum*)”, Trybunał Konstytucyjny przypomina, że Konstytucja nie gwarantuje prawa do bezpłatnego wymiaru sprawiedliwości ani nie zapewnia każdemu bezpłatnej pomocy prawnej świadczonej przez pełnomocnika z urzędu. Zasadność udzielenia darmowej pomocy prawnej można ustalić tylko na tle konkretnej sprawy przy wszechstronnej ocenie sytuacji osobistej i majątkowej uczestnika postępowania (zob. np. wyrok TK z 16 czerwca 2008 r., sygn. P 37/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 80).

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że uzależnienie możliwości ustanowienia (wyznaczenia) pełnomocnika z urzędu od wystąpienia z wnioskiem w tym zakresie przez stronę postępowania w toku jego trwania nie jest – wbrew twierdzeniu skarżącego – równoznaczne z przekreśleniem prawa do sądu. W niniejszej sprawie skarżący nie uprawdopodobnił, że wskazane ograniczenie wykraczało poza granice regulacyjnej swobody ustawodawcy wyznaczone przez zasadę proporcjonalności.

2.3.2. W odniesieniu do przedmiotu kontroli określonego w punkcie 2 *petitum* skargi Trybunał stwierdza, że zaskarżone przepisy we wskazanym tam zakresie nie stanowiły podstawy prawnej postanowienia Sądu Rejonowego.

Skarżący zaskarżył przepisy w zakresie, w jakim „wnioskodawca, występujący o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia i złożenia wniosku w trybie art. 327 § 1 i 2 KPK, obowiązany jest wskazać nowe okoliczności, fakty lub dowody”, które uzasadniałyby wystąpienie z wnioskiem o wznowienie postępowania, już w momencie zgłoszenia żądania o wyznaczenie pełnomocnika. Jednakże analiza akt niniejszej sprawy nie wskazuje na to, że zaistniała w niej podobna sytuacja. Z uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego wynika, że podstawą nieuwzględnienia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu było to, że skarżący wystąpił z nim poza toczącym się postępowaniem karnym (brak legitymacji do wystąpienia z wnioskiem). Sąd nie weryfikował natomiast kwestii dotyczących wskazania przez skarżącego nowych okoliczności, faktów lub dowodów uzasadniających żądanie wznowienia postępowania w zakończonych sprawach skarżącego, z którym planował wystąpić po uwzględnieniu jego wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu.

Powyższe okoliczności uzasadniają odmowę nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK.

2.4. Niezależnie od powyższego Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że zarzut skarżącego, zgodnie z którym wydanie rozstrzygnięcia, w którym „odmówion[o] [skarżącemu] prawa do wyznaczenia pełnomocnika z urzędu celem wystąpienia z wnioskiem w trybie z art. 327 par. 1 i 2 KPK (...) naruszyło konstytucyjne prawo skarżącego do [s]ądu” (s. 3 skargi), skierowany jest w istocie wobec aktu stosowania prawa i wyraża niezadowolenie z treści zapadłego orzeczenia. Podobnie należy ocenić twierdzenie skarżącego, że „stosowanie (...) przez sądy powszechne, w przypadku rozpatrywania wniosków o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu na zasadzie art. 78 § 1 i 1a w zw. z art. 88 KPK, dodatkowych kryteriów w postaci oceny zasadności spraw, do których pełnomocnik z urzędu miałby zostać wyznaczony” (s. 5 skargi). Przedmiotem kontroli w postępowaniu przed Trybunałem jest bowiem m.in. zgodność przepisów prawa z Konstytucją bądź ustawami, a nie ocena aktów stosowania

prawa (por. np. postanowienia TK z: 25 października 2000 r., sygn. Ts 54/00, OTK ZU nr 7/2000, poz. 275 i 3 sierpnia 2001 r., sygn. Ts 63/01, OTK ZU nr 6/2001, poz. 208).

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.